

SPORTUL MIJLOC DE PROPAGANDĂ POLITICĂ PE PLAN EXTERN, ÎN EPOCA CEAUȘESCU

SPORT AS TOOL OF EXTERNAL POLITICAL PROPAGANDA, IN N. CEAUSESCU'S ERA

Marinău Marius¹

Rezumat

În perioada postbelică, sportul și-a pus amprenta asupra proceselor social-politice de transformare a țării, fiind un important mijloc de propagandă politică și de atragere a tinerilor în rândul organizațiilor comuniste.

În această lucrare, ne-am propus să evidențiem modul în care sportul a fost utilizat de către puterea politică a României din perioada vizată, ca mijloc de propagandă politică pe plan extern.

Cuvinte cheie: istoria sportului, propagandă politică, boicot

Abstract

In the post-war period, the sport had a major impact in the social and political process for the country's formation, being an important propaganda tool especially for young people in order to get them in communist organisations.

Through this study, we have intended to show how sport was used by Romanian Government as a propaganda tool in the foreign policy.

Key words: sport history, political propaganda, boikott

Introducere

Unul dintre principalele mijloace de propagandă a regimului pe plan extern l-au constituit rezultatele obținute la competițiile internaționale de anvergură, în mod special cele de la competiția supremă în sport (Jocurile Olimpice), deoarece așa cum însăși oficialitățile vremii acceptau “prin amploarea lor, prin interesul pe care îl trezesc în toate țările lumii, Jocurile Olimpice au devenit un fenomen social, care angajează într-un anumit fel prestigiul țărilor participante”. (A.N.R., dos. nr. 54/1964)

N. Ceaușescu, legat de rolul de ambasador al politicii de stat al sportului, declara în mesajul adresat participanților la Conferința pe țară a mișcării sportive din 1973 că: “mișcarea noastră sportivă și slujitorii ei, trebuie să-și facă un titlu de onoare din a contribui, prin succesele pe care le obțin în confruntările internaționale, la păstrarea și sporirea înaltului prestigiu de care România socialistă se bucură pe plan mondial, ca rezultat al realizărilor pe care le obține în dezvoltarea internă, al

¹ Universitatea din Oradea, Facultatea de Geografie, Turism și Sport, marius_marinau@yahoo.com

politicii consecvente de pace și colaborare pe care o promovează”. (*Lucrările conferinței pe țară a mișcării sportive*, 1973)

Metode

Pentru elaborarea acestei lucrări am utilizat metoda studierii documentelor de arhivă referitoare la tema abordată și am analizat acțiunile și hotărârile oficialităților vremii.

Subiect

Statistica realizată pe baza rezultatelor obținute de sportivii români la cea mai puternică și reprezentativă competiție sportivă, Jocurile Olimpice, evidențiază progresul imens pe care l-a făcut sportul din România în perioada în care la putere s-a aflat N. Ceaușescu. Dacă în perioada interbelică aproape putem să spunem că nu contam din punct de vedere valoric pe scena sportivă internațională, după cel de-al doilea război mondial România obține performanțe din ce în ce mai bune, ajungând ca la ultimele patru ediții ale Jocurilor Olimpice desfășurate în “epoca N. Ceaușescu” (1976, 1980, 1984 și 1988) să se claseze, de fiecare dată, între primele zece națiuni ale lumii.

Puterea comunistă a considerat întotdeauna că rezultatele mai bune obținute în sport, comparative cu cele obținute de sportivii din țările capitaliste, demonstrează eficiența sistemului politic, iar în comparație cu celelalte state comuniste aceste rezultate aveau darul de a demonstra mai eficienta aplicare a ideologiei comuniste. Puterea politică a realizat rolul important, de mijloc de propagandă comunistă și de formare în exterior a unei imagini favorabile României și lui N. Ceaușescu, pe care sportul îl poate avea pe plan internațional și a acordat mișcării sportive o atenție deosebită.

Acțiunile de propagandă externă, orientate spre a face cunoscute succesele sportive românești și implicit “eficiența sistemului românesc de educație fizică sub conducerea P.C.R.” s-au realizat, pe lângă rezultatele din competițiile importante, în special în cadrul contactelor directe dintre delegațiile sportive sau oficiale care s-au deplasat în străinătate.

Acestor acțiuni li se adaugă diferite materiale, cărți, pliante, broșuri, albume, tipărite în limbi de circulație internațională și popularizate la diferite manifestări sportive (și nu numai) internaționale, unde de multe ori erau “afișate” și personalități sportive românești care se bucurau de notorietate pe plan internațional. Un exemplu edificator în acest sens îl constituie Nadia Comăneci care după retragerea din activitate, deși pe plan intern avea o funcție de decor fără nici o putere decizională, pe plan extern a fost “expusă” la câteva competiții internaționale cum ar fi J.O. Los Angeles '84 și C.E. de gimnastică de la Moscova din '86 doar în scopuri de propagandă cum ar fi interviuri, dineuri, reuniuni și alte acțiuni de reprezentare. Asta până la un moment dat când, se pare, faima sa a început să deranjeze anumite persoane. (Raețki G, 1990) Astfel, începând cu anul 1986 și până în 1989, când asumându-și un risc imens a “fugit” din țară, Nadia nu a mai putut face nici o deplasare în străinătate.

O altă formă de propagandă externă a fost încercarea de a sprijini atât material cât și cu specialiști țările mai puțin dezvoltate. Spre exemplu doar în 1973, cu aprobarea C.C. al P.C.R. (A.N.R., Fond CC al PCR, Secția Propagandă și

Agitație, dos. 3/1973), C.N.E.F.S. a trimis mai mulți antrenori, de la disciplinele unde sportivii români obțineau rezultate bune pe plan internațional, în țări cu tradiție mai mică în practicarea ramurilor de sport respective: Algeria, Iran, Irak, Albania, Siria, Volta Superioară, Libia. În 1976 N. Ceaușescu autorizează Ministerul Educației și Învățământului să doneze unor școli din Vietnam (A.N.R., Fond CC al PCR, Secția Propagandă și Agitație, dos. 3/1973), pe lângă aparatură și rechizite școlare, și echipament sportiv: teniși, tricouri, șorturi etc.

De asemenea numeroși tineri din diferite “țări pretine”, în special din Orientul mijlociu, țările din nordul Africii și din țările comuniste, studiau la ICEF (devenit ulterior IEFIS) București. Ulterior mulți dintre acești au ajuns antrenori de succes pe plan internațional și au făcut o bună propagandă învățământului superior românesc de specialitate.

Chiar dacă mai puține numeric legăturile, pe linia schimbului de specialiști, cu țările occidentale au fost de un succes mediativ mult mai mare în presa europeană. Un exemplu edificator în această direcție este cel al antrenorului de fotbal Ștefan Kovacs. În 1973 (A.N.R., Fond CC al PCR, Secția Propagandă și Agitație, dos. 3/1973) Fernard Sastre, președintele Federației Franceze de Fotbal, îi scria lui N. Ceaușescu rugându-l să intervină pe lângă “autoritățile sportive românești pentru a permite venirea în Franța a domnului Ștefan Kovacs și întărirea relațiilor de prietenie dintre cele două țări ale noastre”. În raportul făcut lui N. Ceaușescu, de către conducerea CNEFS, asupra acestui caz se argumenta aprobarea cererii de plecare a antrenorului prin trecutul profesional al acestuia care constituia o premisă a reușitei și prin faptul că “va contribui la popularizarea fotbalului nostru într-o țară cu o presă dintre cele mai competitive din Europa” (A.N.R., Fond CC al PCR, Secția Propagandă și Agitație, dos. 3/1973). Ulterior, într-o notă (A.N.R., Fond CC al PCR, Secția Propagandă și Agitație, dos. nr. 5/1975) către N. Ceaușescu a Secției Relații Externe a CC al PCR se menționează că mai mulți membri ai guvernului francez, consilierul diplomatic al primului ministru și alți demnitari francezi au reînnoit rugămintea către conducerea de stat să aprobe prelungirea cu încă un an a aprobării date antrenorului român de a pregăti naționala de fotbal a Franței. N. Ceaușescu era rugat să aprobe prelungirea contractului deoarece un răspuns pozitiv ar determina: “un ecou favorabil în cercurile guvernamentale, mai ales acum în preajma vizitei primului ministru Chirac, dar și în opinia publică franceză”. (A.N.R., Fond CC al PCR, Secția Propagandă și Agitație, dos. nr. 5/1975)

Prin reprezentanții săi în organizațiile sportive internaționale, România a jucat un rol activ în aproape toate momentele delicate pe care le-a traversat lumea sportului în cea de-a doua jumătate a secolului XX. În toate aceste probleme CNEFS-ul acționa doar după aprobarea prealabilă a secretariatului C.C. al P.C.R., primită cu act cu număr de înregistrare de la Cancelaria C.C. al P.C.R. (A.N.R., Fond CC al PCR, Secția Propagandă și Agitație, dos. nr. 5/1975)

Politica apartheidului promovată de Africii de Sud a determinat în timp o primă autoizolare deliberată a României pe plan internațional și, bineînțeles, inclusiv pe linie sportivă. În 1974 CNEFS obținea aprobarea C.C. al P.C.R. în perspectiva unei posibile întâlniri cu reprezentativele Africii de Sud, atât la masculin cât și la feminin, în Cupa Davis, respectiv Cupa FILT, ca România să se retragă din competiție, chiar cu riscul unor sancțiuni din partea Federației Internaționale de

Tenis (amenzi sau chiar neadmiterea echipelor românești la edițiile viitoare ale competiției). (A.N.R., Fond CC al PCR, Secția Propagandă și Agitație, dos. nr. 5/1975)

Până la urmă, îmbrățișarea politicii antiapartheid de către întreaga lume civilizată, a dovedit că pasul făcut de politica externă a României a fost unul corect, adaptat vremurilor.

În diferendul dintre R.P. China și Taiwan, care a dus chiar la retragerea chinezilor din C.I.O. pentru o perioadă de timp, România a fost de la început de partea Chinei, în încercarea “de a restabili drepturile legitime ale R.P. China în mișcarea olimpică internațională”. (A.N.R., Fond CC al PCR, Secția Propagandă și Agitație, dos. nr. 5/1975)

Ca urmare a refuzului unor țări din Asia de a primi echipele Israelului în competițiile continentale, România prin Alexandru Șiperco, reprezentantul său la C.I.O negociază cu FIFA și UEFA includerea echipelor acestui stat în sistemul competițional european, demersul respectiv fiind soluționat favorabil. (Matache C, 2006)

În 1977 Nicolae Ceaușescu, personal, în timp ce viziona competiția la televizor, a ordonat retragerea din concurs a echipei feminine de gimnastică participantă la Campionatele Europene de la Praga. Aceasta, din cauza abuzurilor comise de brigăzile de arbitri împotriva gimnastelor românce pentru a favoriza delegația sovietică care “trebuia” prin rezultatele obținute de sportivii săi să arate lumii întregi că Uniunea Sovietică este “țara conducătoare în sport”. (Kukuskin G.L, 1955)

Procesul de formare a structurilor sportive internaționale a început în a doua jumătate a sec. al XIX-lea, s-a diversificat în perioada interbelică și s-a amplificat după cel de-al doilea război mondial. (Matache C, 2006)

Primele structuri sportive românești se afiliază la organisme internaționale de specialitate încă din prima parte a secolului trecut, însă România a aderat la întregul sistem competițional internațional abia începând cu anii '50.

După 1950 prezența românească în organizațiile sportive internaționale devine tot mai importantă atât numeric cât și ca importanță a funcțiilor ocupate. (Matache C, 2006) Datele statistice din arhiva MTS arată că în 1966 România era afiliată la 45 de organizații și federații sportive internaționale, iar în 1980 – la 70 de astfel de structuri (Alexe N, 2002). După anul 1981, în condițiile lipsei de fonduri pentru plata cotizațiilor anuale, o serie de organisme sportive din România și-au pierdut calitatea de membru al unor organizații sportive internaționale. Totodată, în anii '80, din aceste considerente nu s-au mai putut face afilieri la alte organizații sportive internaționale.

Tot mai multe personalități ale sportului românesc dobândesc funcții de conducere în organisme internaționale de resort. Aceasta atât ca urmare a valorii lor profesionale ridicate, dar uneori și datorită eficienței colaborării dintre țările comuniste în ceea ce privește votările (A.N.R., Fond CC al PCR, Secția Propagandă și Agitație, dos. nr. 22/1958) pe care federațiile internaționale le organizau. Între țările socialiste (A.N.R., Fond CC al PCR, Secția Propagandă și Agitație, dos. nr. 30/1974) existau consultări prealabile congreselor organizațiilor sportive internaționale care se încheiau cu înțelegeri de acțiune comună pe

problemele de pe ordinea de zi a adunărilor respective. Astfel, în cazul alegerilor pentru funcțiile de conducere, țările socialiste adoptau de cele mai multe ori o poziție unitară. Același lucru se întâmpla și în cazul voturilor date în privința alocării organizării diferitelor competiții internaționale de anvergură.

Pentru acțiunile pe care doreau să le întreprindă, reprezentanții României la astfel de întruniri, aveau nevoie de aprobarea prealabilă a secretariatului CC al PCR primită cu act cu număr de înregistrare de la Cancelaria CC al PCR (A.N.R., Fond CC al PCR, Secția Propagandă și Agitație, dos. nr. 30/1974).

În perioada anilor '50-'80, sportivii români au participat la întrecerile rezervate sportivilor din țările socialiste, care se desfășurau conform regulamentelor federațiilor sportive internaționale: spartachiadele militare organizate prin rotație în țările membre sub egida Comitetului Sportiv al Armatei Prietene (CSAP) cu sediul la Moscova; spartachiadele sportivilor aparținând cluburilor ministerelor de Interne, numite și „Dinamoviade”; spartachiade ale sportivilor aparținând cluburilor din sistemul cooperăției meșteșugărești, competiții ale cluburilor sindicale, competiții ale feroviarilor din țările socialiste.

Inițial, țările implicate în această colaborare pe linie sportivă au fost: Albania, Bulgaria, R.P. Chineză, Mongolia, Polonia, România, Ungaria, URSS, Iugoslavia, R.P.D. Coreană, R.D. Vietnam și Cuba, dar pe parcurs componența participanților la respectiva formă de cooperare sportivă a variat în funcție de relațiile dintre guvernele comuniste din aceste țări. Conflictele cu URSS au determinat R.P. Chineză și Albania să se retragă încă din anii '60 (Alexe N, 2002). Ulterior, în deceniul al nouălea au aderat la această formă de colaborare și organizațiile sportive din Laos, Cambogia, Afganistan, Etiopia, Angola, Yemen și Mozambic, țări care, la un moment dat, au îmbrățișat ideologia marxist-leninistă (Matache C, 2006).

În aceeași perioadă, deosebit de utilă a fost participarea la concursurile „Prietenia”, organizate pentru echipele reprezentative de juniori din unele țări socialiste, începând cu anul 1966, care au contribuit la lansarea pe orbita mării performanțe a numeroase tinere talente. Aceste întreceri se organizau la aproape toate disciplinele sportive și permiteau celor mai talentați juniori români participarea la întreceri ridicate ca nivel valoric fără cheltuieli foarte mari din partea statului român. Având o ritmicitate anuală și desfășurându-se prin rotație în țările socialiste, în privința cheltuielilor de cazare și masă, de multe ori se mergea pe principiul reciprocității. Acest sistem competițional a încetat să funcționeze în anul 1990, o dată cu prăbușirea sistemului politic comunist în Europa (Matache C, 2006).

Tot în anii '50-'80, sportivii români au participat la competiții internaționale sau serbări cultural-sportive ale organizațiilor sportive muncitorești din Austria (Volksstimme), Finlanda (Uniunea Sportivă Muncitorească – TUL), Franța (Federația Sportivă și de Gimnastică a Muncii – FSGT), Italia (Uniunea Italiană a Sportului Popular – UISP), iar din anii '70 – și la Jocurile Sportive Hapoel din Israel (Alexe N, 2002). De asemenea, ei au participat, pe bază de invitații, la unele ediții ale spartachiadelor cehoslovace și din URSS (Alexe N, 2002).

Începând cu anul 1986, sportivii români participă, pe bază de invitații nominale, alături de cei mai buni sportivi ai lumii, la „Jocurile Bunăvoinței”, competiție multisport între SUA și URSS (Rusia), organizată la jumătatea ciclului

olimpic, din patru în patru ani, prin rotație. Competiția era rezultatul destinderii raporturilor sovieto-americane după venirea lui Mihail Gorbaciov în fruntea statului sovietic (1985). Atașarea României, prin sportivii săi, la această competiție sportivă, era o măsură disperată a lui Nicolae Ceaușescu de a atenua izolarea sa politică ce venea atât de la Moscova cât și Washington.

Reprezentanții sportului românesc au participat și participă în continuare la o multitudine de competiții organizate în peste 150 de țări de pe toate continentele, realizând punți de comunicare cu sportivi din toate țările lumii. Începând cu anii '50, România a fost prezentă și la alte manifestări internaționale: concursuri de desene pentru copii pe teme olimpice și expoziții filatelice olimpice organizate de CIO, festivaluri de film sportiv, expoziții de fotografii și afișe sportive etc. (Alexe N, 2002).

Însă, probabil, cea mai puternică lovitură de imagine pe care a dat-o regimul lui Ceaușescu în Occident a fost una legată de fenomenul sportiv. Este vorba de nealinirea României la boicotarea Jocurilor Olimpice de la Los Angeles din 1984, decizie acceptată de toate celelalte state ale blocului comunist la cererea expresă a Moscovei (Hoberman J, 1990).

Pe data de 28 iulie 1984 pe stadionul Colosseum în Los Angeles cu ocazia defilării din cadrul ceremoniei de deschidere a celei de-a XXIII-a ediții a J.O., delegației României i se face, de către cei 92 655 de spectatori, o primire deosebit de călduroasă. Cu excepția echipei țării gazdă, delegația România a fost cea mai ovaționată delegație (Alexandrescu H, 1985).

N. Ceaușescu era conștient că ne-boicotarea ediției din 1984 a J.O. i-ar afecta grav reputația de lider internațional independent și nu își putea permite să ia o astfel de decizie. Însă, probabil, din considerente tactice a amânat foarte mult un anunț oficial. Dorea ca la momentul potrivit să obțină maximum posibil din participarea României la J.O. de la Los Angeles, atât în plan politic cât și economic. În perioada 24-25 mai 1984, la Praga, a avut loc întâlnirea reprezentanților comitetelor olimpice naționale ale țărilor din Pactul de la Varșovia, cu privire la poziția față de Jocurile Olimpice, unde reprezentantul Comitetului Olimpic Român, Haralambie Alexa a anunțat că România a sprijinit întotdeauna mișcarea olimpică și în consecință țara noastră va participa la întrecerile de la Los Angeles.

Lui Ceaușescu nu i-a luat mult timp să culeagă roadele deciziei sale. În ziua următoare anunțului de la Praga în guvernul american se discută deja modalitățile de sprijinire și ajutor pe care administrația Reagan le putea oferi României: "Sub aceste auspicii și în sprijinul politicii noastre de diferențiere a țărilor din estul Europei, este important pentru noi să demonstrăm că există beneficii pentru membrii Pactului de la Varșovia care au rupt relația cu sovieticii. În ce privește România sunt multe cazuri de licențe de export care merită rezolvare rapidă" (Wilson H, 1981).

La opt zile de la anunțul de la Praga, SUA reînnoiesc statutul de națiune cea mai favorizată pentru România pentru încă un an. Deasemenea, organizatorii americani le-au creat românilor și o serie de facilități (Wilson H, 1981), suportând într-o măsură consistentă costurile în cea ce privește deplasarea delegației pe ruta București – Los Angeles și retur, mai ales în ce privește transportul materialelor de concurs (ambarcațiunile de canotaj, kayak-canoe, etc.). Cotidianul New York Times (citată în cotidianul ProSport, 17 iulie 2009) anunța în iulie 2008 că SUA ar fi plătit

120 000 dolari României pentru a nu se alătura boicotului celorlalte țări comuniste, ca susținere a participării la J.O. de la Los Angeles (Pro Sport, 2009).

La un an de la încheierea întrecerilor de la Los Angeles, Ceaușescu continua încă să strângă roadele deciziei sale politice. J.A. Samaranch, președintele Comitetului Internațional Olimpic, vine la București pentru ai înmâna lui Ceaușescu «Ordinul Olimpic» cea mai importantă distincție acordată de CIO, ca o recunoaștere a contribuției acestuia la dezvoltarea mișcării olimpice (Postolache N, 1995). După revoluția din 1989, J.A. Samaranch și-a nuanțat gestul, precizând: “oamenii au criticat acordarea Ordinului Olimpic lui Ceaușescu, dar aceasta nu a avut nimic a face cu recunoașterea guvernării interne a țării, ci cu acțiunea importantă de spargere a boicotului țărilor comuniste, ceea ce a fost de o extremă importanță pentru viitorul Jocurilor Olimpice” (Wilson H, 1981).

Concluzii

În perioada postbelică sportul și-a pus amprenta asupra proceselor social-politice de transformare a țării, fiind un important mijloc de propagandă politică și de atragere a tinerilor în rândul organizațiilor comuniste. Rezultatele bune obținute de sportivii români în marile competiții internaționale erau întotdeauna prezentate ca fiind meritul sistemului politic și aveau rolul de a demonstra superioritatea acestuia în comparație cu alte sisteme politice, iar comparativ cu celelalte state comuniste trebuiau să demonstreze mai buna aplicare practică a concepțiilor privitoare la activitatea de educație fizică și sport.

Puterea politică a realizat rolul important, de mijloc de propagandă comunistă și de formare în exterior a unei imagini favorabile României și lui Nicolae Ceaușescu, pe care sportul îl poate avea pe plan internațional și a acordat mișcării sportive o atenție deosebită. Probabil, cea mai puternică lovitură de imagine pe care a dat-o regimul lui Ceaușescu în Occident a fost legată de fenomenul sportiv. Este vorba de nealinieră alături de toate celelalte state ale blocului comunist la boicotarea Jocurilor Olimpice de la Los Angeles din 1984.

Conflicte de interese

Nimic de declarat.

Precizări

Articolul valorifică rezultate din teza de doctorat a autorului.

Bibliografie

- Alexandrescu H. *Olimpiada californiană*, Editura Sport-Turism, București, 1985, p. 5-7
- Alexe N. *Enciclopedia Educației Fizice și Sportului din România*, vol. I-IV, Editura Aramis, București, 2002, p. 358-379, p. 501-503
- Hoberman J. *The Transformation of East German Sport*, în *Journal of Sport History*, vol. 17, University of Texas, Austin, 1990, p. 43-64
- Kukuskin G.L. *Cultura fizică sovietică – factor important de educație comunistă*, Editura Tineretului, București, 1955, p. 85-103

- Matache C. *Prezențe românești în organizațiile sportive internaționale*, Editura AdPoint, București, 2006, p. 149-197
- Postolache N. *Istoria sportului în România. Date cronologice*, Editura Profexim, București, 1995, p. 80-85
- Raetchi G. *Revenirea între stele*, Editura Divertis, București, 1990, p. 10-25
- Wilson E. H. *The Politics of The Olympic Games*, Editura University of California Press, Los Angeles, 1981, p. 89-96
- *** *Am fost plătiți să participăm?*, cotidianul "ProSport", nr. 3649, 17 iunie 2009, p. 14
- *** Arhivele Naționale ale României. Fond CC al PCR, Secția Propagandă și Agitație, *Dosarele*: 22/1958 (f.12-17), 54/1964 (f.1-7), 3/1973 (f.35-76), 30/1974 (f. 7-26, f.110-122), 5/1975 (f.117-120), 26/1976 (f.3-4)
- *** Department of State Memorandum for Robert McFarlane, The White House, from Charles Hill, Executive Secretary; Subject: "*Romania's Decision to Attend the Olympics - The U.S. Response*" 4 June 1984, apud Harold E. Wilson, op. cit., p. 90-94
- *** *Lucrările conferinței pe țară a mișcării sportive*, Editura CNEFS, București, 1973, p. 1-7